

Redengevende omschrijving met waardestelling
Biezenmortelsestraat 8 te Biezenmortel
Gemeente Tilburg

Objectgegevens

Adres : Biezenmortelsestraat 8
Postcode : 5074 PD
Plaats : Biezenmortel
Kadastraal : Udenhout, sectie E, nr. 5290
Oorspronkelijke functie : boerderij
Huidige functie : woonhuis en Bed and breakfast
Bouwjaar : 1894

Algemeen

Bezoekdatum : 21 juli 2021
Auteur : Karlijn Kersten MA MSc
Redactie : Ing. Anke Thijssen MA
Rapportagedatum : 20 augustus 2021

Monumentenhuys Brabant B.V.
Markt 9
4931 BR Geertruidenberg
www.monumentenhuysbrabant.nl
T. 0162-511833
E. info@monumentenhuysbrabant.nl

Monumentenhuys Brabant B.V. aanvaardt geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend uit het gebruik van de resultaten van dit onderzoek of de toepassing van de adviezen.

Inleiding

Deze beschrijving dient om de cultuurhistorische waarden van de voormalige boerderij vast te stellen. In de beschrijving worden de gevels met de klok mee beschreven, beginnend bij de voorgevel. De gevels worden afzonderlijk van links naar rechts beschreven. In de beschrijving worden de oorspronkelijke onderdelen en later gedane wijzigingen vermeld. De voorgevel van het pand betreft de noordwestgevel.

Situering, geschiedenis en hoofdvorm

Ten westen van de dorpskern van Biezenmortel, aan de Biezenmortelsestraat, is de voormalige boerderij Hoeve de Mertel gelegen.

De plaatsnaam Biezenmortel betekent moerassige plek, begroeid met biezen. Vanouds lagen op het grondgebied van het huidige Biezenmortel verschillende grote hoeven. Eén van die hoeven was hoeve Ten Heijst, waarvan het grondgebied ook de locatie Biezenmortelsestraat 8 besloeg. De geschiedenis van deze hoeve gaat terug tot de veertiende eeuw. In 1748 staat er reeds een boerderij op de locatie van Biezenmortelsestraat 8, het gaat om een voorganger van de huidige boerderij.¹

De rode pijl wijst Biezenmortelsestraat 8 aan. Bron: Google Maps.

De rode cirkel wijst Hoeve de Mertel aan. Bron: Google Maps.

¹ www.bhic.nl; wikimiddenbrabant.nl

De voorganger van de huidige boerderij is ingetekend op het Kadastraal minuutplan uit 1828 als huis, schuur en erf. De tuin ten zuidoosten en het bouwland ten noordoosten behoren ook tot de boerderij. Aan de noordoostelijke zijde van de boerderij loopt dan een pad naar de Winkelschestraat.

Volgens de kadastrale leggerartikelen vindt er rond 1865 een afbraak en herbouw plaats. Het is echter onduidelijk of dit betrekking heeft op (delen van) de boerderij of de schuur. In 1894 wordt er een nieuwe boerderij gebouwd met een haaks volume aan de achterzijde. In 1913 raakt de boerderij beschadigd door een brand en moet deze deels herbouwd worden. De voor- en achtergevels van het bedrijfsgedeelte worden opnieuw opgetrokken en er wordt een bakhuis gebouwd tegen de achtergevel van het woongedeelte. Vermoedelijk wordt ook de dakconstructie vernieuwd. In 1915 wordt achter de boerderij een nieuwe schuur gebouwd.

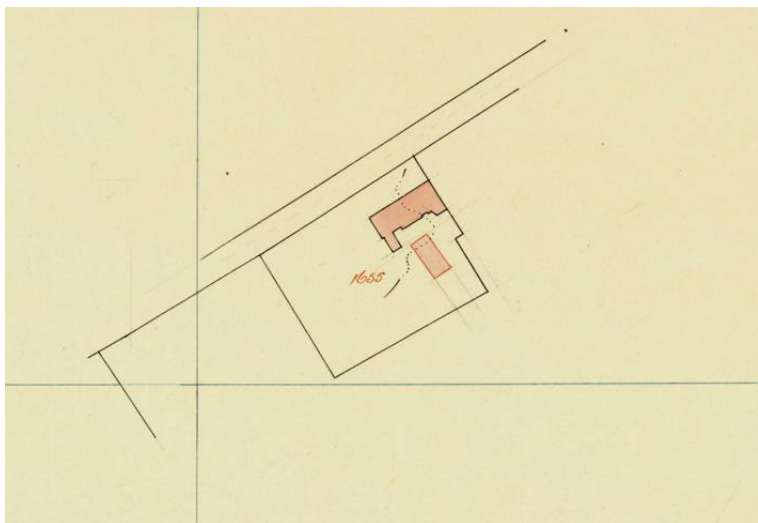
Kadastrale kaart 1828, minuutplan Udenhout, sectie D, blad 01. De voorganger van Biezenmortelsestraat 8 is rood omcirkeld. Bron: beeldbank.cultureelerfgoed.nl.

Kadastrale hulpkaart 1894 met daarop ingetekend de nieuwbouw van de boerderij. Bron: kadaster archiefviewer.

Kadastrale hulpkaart 1914 met daarop ingetekend de deels herbouwde boerderij. Bron: kadaster archiefviewer.

Kadastrale hulpkaart 1915 met daarop ingetekend de nieuwe schuur achter de boerderij. Bron: kadaster archiefviewer.

De boerderij is gebouwd vanuit een rechthoekige plattegrond in rode handvorm baksteen in kruisverband met een kalkvoeg onder een zadeldak met wolfseinden gedekt met vernieuwde gesmoorde muldenpannen. Ter hoogte van de rechterzijgevel steekt een later gemetselde schoorsteen door het dak. Op foto's van de boerderij uit de eerste helft van de twintigste eeuw zijn de sporen van twee dichtgemetselde potstaldeuren en de oorspronkelijke rieten dakbedekking zichtbaar. Ook is te zien dat naast het bakhuis tegen de achtergevel nog verschillende afhangen hebben gestaan.

Foto uit de 1e helft van de 20ste eeuw. Bron: Fam. Van Rijswijk.

Detail bovenstaande foto met bouwsporen van de potstaldeuren in rood aangeduid.

Foto uit de 1^e helft van de 20ste eeuw. Bron: Fam. Van Rijswijk.

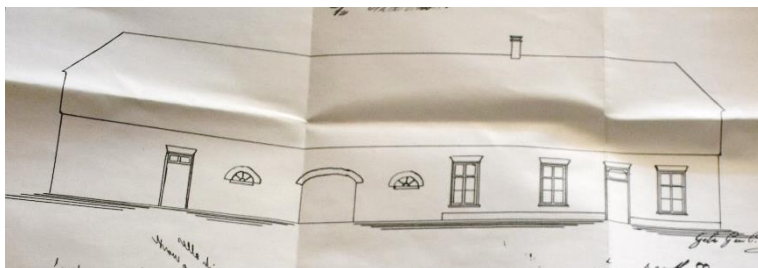
Foto uit de 1^e helft van de 20ste eeuw. Bron: Fam. Van Rijswijk.

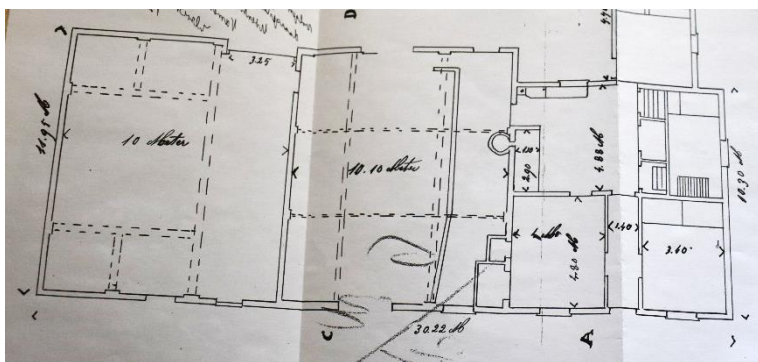
Foto uit de 2^e helft van de 20ste eeuw. Bron: Fam. Van Rijswijk.

Foto uit 1983 gemaakt door W. van Leeuwen in het kader van het Monumenten Inventarisatie Project. Bron: bhic.nl

Bouwtekening 1913, voorgevel. Bron: Fam. Van Rijswijk.

Bouwtekening 1913, plattegrond. Bron: Fam. Van Rijswijk.

Voorgevel (noordwestzijde)

Het metselwerk van de voorgevel is gereinigd en opnieuw gevoegd met een cementvoeg. De voorgevel is voorzien van een gecementeerde plint. De gevel is verdeeld in een bedrijfsdeel aan de linkerzijde en een woondeel aan de rechterzijde. Van links naar rechts bevinden zich in het bedrijfsdeel een vernieuwde deur met drieruits bovenlicht onder anderhalfsteense strek, een vernieuwd halfrond houten stalvenster onder anderhalfsteense strek en met bakstenen raamdorpel, twee vernieuwde getoogde houten negenruits stalvensters onder strekken en met bakstenen raamdorpels, en een vernieuwde getoogde houten loopdeur onder

anderhalfsteense strek met oorspronkelijke smeedijzeren gehengen. In de gevel bevinden zich daarnaast ook drie ventilatieopeningen met ijzeren roosters en 5 lange muurankers die de achterliggende constructie met het metselwerk verbinden. Opvallend is het zesruitsvenster dat uiterst rechts in het bedrijfsdeel is aangebracht. Dit venster, dat kenmerkend is voor het woongedeelte van een boerderij, bevond zich oorspronkelijk in de stal van de boerderij. Volgens de overlevering probeerde de boer hiermee zijn boerderij een rijker uiterlijk te geven dan het werkelijk was. De voorgevel van het woongedeelte bevat centraal de vernieuwde houten voordeur met twee panelen in het oorspronkelijk gepende kozijn met bovenlicht op hardstenen neuten en dorpel en onder anderhalfsteense strek. De gietijzeren levensboom is later aangebracht. Aan weerszijde van de voordeur bevindt zich een vernieuwd zesruits venster onder anderhalfsteense strek. De gefrijnde hardstenen raamdorpels zijn oorspronkelijk. De oorspronkelijke houten luiken zijn bij het vernieuwen van de vensters vervangen door houten schijnluiken. Ter hoogte van het woondeel bevinden zich vier muurankers die de achterliggende constructie met het metselwerk verbinden.

Voorgevel.

Voorgevel bedrijfsgedeelte.

Voorgevel bedrijfsgedeelte.

Voorgevel bedrijfsgedeelte.

Vernieuwd stalvenster.

Voorgevel bedrijfsgedeelte.

Woonhuisvenster in bedrijfsgedeelte.

Voorgevel woongedeelte.

Oorspronkelijk ventilatierooster.

Voordeur in oorspronkelijk kozijn.

Vernieuwd zesruitsvenster.

Linkerzijgevel (noordoostzijde)

De linkerzijgevel is recent volledig opnieuw opgetrokken in machinale baksteen in vrij verband met een cementvoeg. De gevelopeningen verwijzen naar de gevelopeningen in de oorspronkelijke gevel en zijn allen angebracht onder rollaag en voorzien van keramieken raamdorpelstenen. Ter hoogte van de begane grond zijn drie houten zesruits vensters angebracht. Ter hoogte van de verdieping is als verwijzing naar het oorspronkelijke hooiluik een eenruits venster met houten schijnluiken angebracht. In de top van de gevel bevindt zich nog een klein eenruits venster.

Opnieuw opgetrokken linkerzijgevel.

Achtergevel (zuidoostzijde)

De achtergevel is bij de verbouwing in het vierde kwart van de twintigste eeuw volledig opnieuw opgetrokken in machinale baksteen in vrij verband met een cementvoeg. Bij het opnieuw optrekken van de gevel zijn ook alle

gevelopeningen gewijzigd angebracht. Haaks op de achtergevel staan diverse schuttingen. Ook zijn er overkappingen angebracht aan de achtergevel.

Opnieuw opgetrokken achtergevel van het woongedeelte.

Opnieuw opgetrokken achtergevel van het bedrijfsgebouwt.

Opnieuw opgetrokken achtergevel van het bedrijfsgebouwt.

Opnieuw opgetrokken achtergevel van het bedrijfsgebouwt.

Rechterzijgevel (zuidwestzijde)

Het metselwerk van de rechterzijgevel is oorspronkelijk en plaatselijk opnieuw gevoegd met een cementvoeg. In de gevel zijn vijf muurankers aangebracht die de achterliggende constructie met het metselwerk verankeren. Links op de begane grond is in het derde kwart van de twintigste eeuw een venster aangebracht, dat later is vervangen door een smaller zesruits venster onder nieuwe anderhalfsteense strek en met keramieken raamdorpelstenen. Aan weerszijde van het venster zijn houten schijnluiken aangebracht die, aan de linkerzijde, het inboetwerk aan het zicht onttrekken. Rechts op de begane grond is het oorspronkelijke opkamervenster vervangen door hetzelfde zesruits venster als links in de gevel. Onder de oorspronkelijke anderhalfsteense strek is een tweede anderhalfsteense strek aangebracht. Het metselwerk uiterst rechts in de gevel is bij de verbouwing in de jaren '90, waarbij het bakhuis werd afgebroken, opnieuw opgetrokken

in machinale rode baksteen met een cementvoeg. Tussen het oorspronkelijke en het nieuwe metselwerk bevindt zich een verticale bouwnaad.

Ter hoogte van de verdieping zijn de oorspronkelijke zesruits schuifvenster vervangen door eenruits vensters met bovenlichten onder strekken en voorzien van keramieken raamdorpelstenen.

Rechterzijgevel.

Later aangebracht zesruitsvenster met nieuwe strek.

Vernieuwde vensters op verdieping en 'dubbele' strek boven het rechter venster op de begane grond.

Vernieuwd venster.

Bouwnaad in de rechterzijgevel.

Interieur

Woongedeelte

De plattegrond van het woongedeelte is bij de verbouwing van de boerderij in de jaren '90 gewijzigd. Voorheen bestond deze uit een centrale gang achter de voordeur met aan weerszijde een voorkamer, een keuken aan het einde van de gang en in de zuidelijke hoek de kelder met opkamer en verdiepingstrap. Bij de verbouwing is de gang ingekort tot een portaal, zijn de kelder en opkamer verwijderd en bij de woonkamer getrokken, is de verdiepingstrap verplaatst en werd een deel van het bedrijfsgedeelte bij de woning getrokken en ingericht als slaapkamer, badkamer en berging. De verdieping van het woongedeelte is later ingedeeld in bed and breakfast kamers. De interieurafwerking van het woongedeelte dateert ook volledig uit de jaren '90 of later.

Interieur woongedeelte.

Bedrijfsgedeelte

Het bedrijfsgedeelte van de boerderij is, naast het deel dat bij de woning is getrokken, verbouwd tot bed and breakfast en een tweede woning. In het bedrijfsgedeelte resteert nog één dekbalkgebint van de oorspronkelijke constructie. Het bestaat uit twee gebintstijlen die op gemetselde poeren staan en met deels vernieuwde schoren. Op de gebintstijlen ligt een dekbalk. Op het gebint zijn geen telmerken aangetroffen. Op de verdieping is de kapconstructie bestaande uit verbeterd Hollands spanten die na de brand in 1913 is aangebracht nog aanwezig. De spantonderdelen zijn met elkaar verbonden met ijzeren bouten en moeren. Over de spanten liggen vernieuwde gordingen en sporen. De overige afwerking van het bedrijfsgedeelte is van recente datum.

Interieur bedrijfsgedeelte.

Oorspronkelijk gebint in bedrijfsgedeelte.

Gebintstijl.

Gebintstijl.

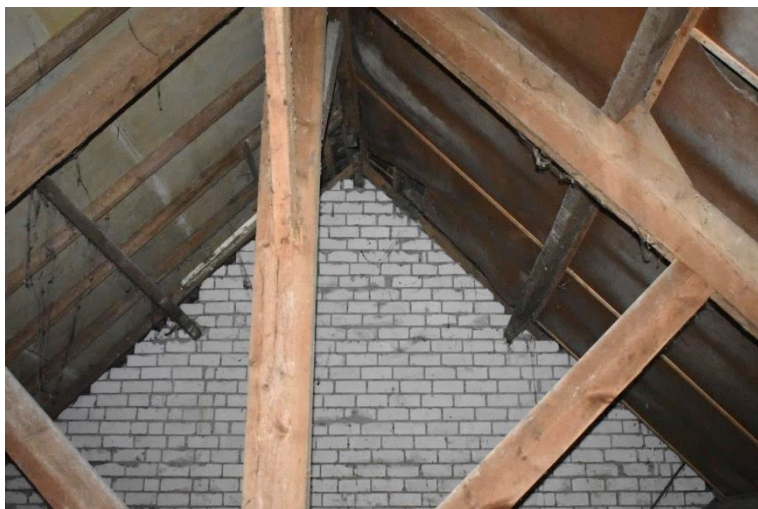
Interieur bedrijfsgedeelte.

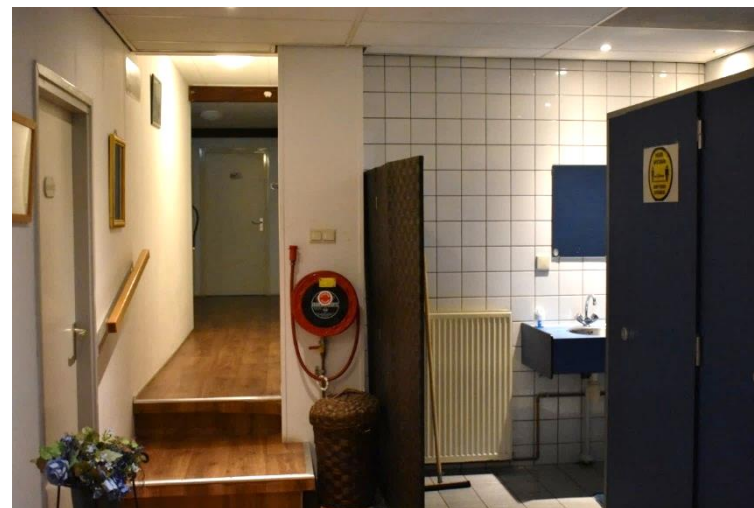
Spant boven bedrijfsgedeelte.

Spant boven bedrijfsgedeelte.

Spant boven woongedeelte.

Inrichting als bed and breakfast op verdieping.

Inrichting als bed and breakfast op verdieping.

Waardering

Deze waardering is opgesteld aan de hand van de waarderingscriteria voor de bouwkunst van de Rijksdienst voor Cultureel Erfgoed.

De waardering heeft betrekking op de voormalige boerderij Biezenmortelsestraat 8.

Cultuurhistorische waarden

Biezenmortelsestraat 8 is cultuurhistorisch van belang als uitdrukking van de sociaaleconomische en agrarische ontwikkeling van het dorp Biezenmortel. De boerderij is tevens van enige cultuurhistorische waarde als voorbeeld van de typologische ontwikkeling van langgevelboerderijen.

Architectuur- en kunsthistorische waarden

Biezenmortelsestraat 8 is van beperkte architectuurhistorische waarde als voorbeeld van een eind negentiende-eeuwse langgevelboerderij. De boerderij is gebouwd in sobere traditionele architectuur. Het bewaard gebleven gebint in het bedrijfsgedeelte is vanwege de ouderdom van bouwhistorische waarde.

Situationele en ensemblewaarden

De boerderij is van enige situationele waarde als onderdeel van het historische lint van boerderijen langs de Biezenmortelsestraat.

Gaafheid en herkenbaarheid

De hoofdvorm van het object is herkenbaar gebleven. De voor- en rechterzijgevel zijn gaaf bewaard gebleven qua metselwerk en gevelopeningen, wel zijn een aantal gevelopeningen later aangebracht of gewijzigd. De linkerzij- en achtergevel zijn volledig opnieuw opgetrokken waardoor de gaafheid van deze gevels verloren is gegaan. Het interieur kent door de vele wijzigingen geen gaafheid meer. Van het oorspronkelijke interieur is slechts één gebint bewaard gebleven.

Zeldzaamheid

Vanwege de cultuurhistorische-, beperkte architectuurhistorische waarde in relatie tot de gaafheid is er sprake van beperkte zeldzaamheid op lokaal niveau.